loga odbora občestva učiteljev kmečkih nadaljevalnih šol in odseka za kmečko nadaljevalno šolstvo pri sekciji JUU v Ljubljani je, da sta v stalnih stikih z vsemi delavci na tem področju. Le na ta način bosta oba foruma prešla preko formalne organizacijske plati k intenzivnejšemu delu. Mnog mlad tovariš na vasi želi vzpodbude, razumevanja, priznanja, pojasnila in moralne opore, kar mu vse lahko nudi le živa organizirana skupnost.

Skrb CMD za naše šolstvo

Lega naše ožje domovine, sto in stoletno suženjstvo ter zastrupljanje s tujo miselnostjo, spravljajo naš narod v položaj, ki zahteva od nas vseh izrednih mer in najboljših moči za delo, s katerim hočemo ohraniti svojo narodno samostojnost. Še ne moremo ponosno vzklikniti, da smo pripravljeni, še bo treba dela, še žrtev.

Mnogo, morda največ narodnoobrambnega dela opravlja že dobrih pet desetletij Družba sv. Cirila in Metoda. Njeno delovanje je za naš narod in državo velikega pomena. Povsod, predvsem v obmejnih krajih, dviga narodno zavest, širi prosveto in pomaga najbednejšim. Za to izdaja ogromne vsote denarja, ki ga zbira z geslom »Mal položi dar domu na oltar«. Ako se vsako leto spominjamo te tako važne narodnoobrambne organizacije, delamo le iz hvaležnosti, kajti učiteljstvo neposredno občuti blagodat njenega dela.

Največjo skrb posveča CMD šolstvu ob meji in v narodnostno ogroženih krajih, ker šole so in ostanejo odločilen činitelj pri narodni in državljanski vzgoji mladine in samo izobražen narod je proti vsemu tujemu odporen. Poglejmo samo na našo severno mejo, kjer stoji v veselje domačinov nekaj svetlih prosvetnih hramov, postavljenih od CMD. V zadnjih letih je na Kobanskem na Kozjaku postavila dve šoli, ono v Gradišču in ono pri Sv. Treh Kraljih, dočim je ona pri Sv. Duhu na Ostrem vrhu ostala po osvobojenju za mejo. Šoli na Gradišču in pri Sv. Treh Kraljih sta edini dve novi šoli ob naši severni meji v 20 letih naše svobode. Družba je za ti dve šoli žrtvovala okoli pol milijona dinarjev.

Šolo v Gradišču je opremila z modernimi šolskimi klopmi, mizami, tablami, upraviteljevim stanovanjem s pohištvom. Otroke je podprla z zvezki, knjigami in drugimi šolskimi potrebščinami.

Mesca septembra t. l. so domačini pri Sv. Treh Kraljih imeli slavje, kakršnega še niso doživeli. Otvarjali so novo šolo CMD ob navzočnosti zastopnikov Družbe, šolskih in cerkvene oblasti. Otvoritev je brzojavno pozdravil tudi prosvetni minister dr. Anton Korošec. V govoru učenke se dovolj jasno zrcali hvaležnost obmejnega naroda plemenitemu delu Družbe. Med drugim je rekla tudi sledeče: »Vsa dolga leta smo se učenci morali stiskati v tesni šoli pod tujo streho. Bile smo zapuščene sirote ob severni meji. Za nas pa je zvedela CMD in se nas usmilila. Darovala nam je mnogo lepih knjig in šolskih potrebščin ter poslala k nam vsako leto božička z bogatimi darili. Sedaj nam je postavila še ta prekrasni dom, ki se ga vsi prisrčno veselimo.« Nato se je veliki dobrotnici lepo zahvalila.

Zidanje šole pri Sv. Treh Kraljih je bilo težavno zaradi terenskih in vremenskih neprilik (plazovi, deževje, zima). Iz letošnjega koledarja Družbe je razvidno, da so znašali stroški za samo gradnjo poslopja 122.534 din.

Šolam, učiteljstvu in otrokom nudi Družba svojo pomoč, kakor izvemo iz njenega letošnjega koledarja, tudi še na druge načine. Tako je šoli na Remšeniku izprosila omaro za knjige. Učitelj v Pernicah je ležal na slami in deskah. CMD mu je poslala novo pohištvo in kuhinjsko opremo. Domači obrtniki in delavci imajo pri gradnji poslopij in opremljanju prostorov dober dohodek. Tik nad Pernico v Slovenskih goricah stoji šola z velikim in lepim sadovnjakom. Kupila ga je lani CMD in izročila v uporabo šolskemu upravitelju v Zg. Sv. Kungoti.

Družba sv. Cirila in Metoda je preteklo poslovno leto tudi praktično podpirala šole na severni meji, v Prekmurju in na Kočevskem. Omogočila je ustanovitev šol. odrov v Lokovici (Dravograd), Koprivniku in Borovcu. Dve obmejni gorski šoli je obdarila s pohištvom ter s tem omogočila bivanje v šolskem poslopju. V poedinih primerih je Družba podprla tudi šolske kuhinje. 50 šolam je poslala za 12.577 din učnih knjig in zvezkov. Za letovanje in šolske izlete je Družba dala v 6 primerih na razpolago potrebne vsote.

Družba je o božiču obdarila 58 šol na severni meji z blagom in čevlji v vrednosti 87.737 din, 41 šol v Prekmurju za 22.230 din in 35 šol na Kočevskem za 23.995 din. Ljubljanske podružnice so še posebej zbrale 9630 dinarjev, torej je bilo obdarovanih 134 šol z darili vrednimi 143.592 din.

V obračunu za leto 1940. čitamo med drugim tudi sledeče postavke: za slovensko šolstvo, prosveto in razne kulturne namene je izdala Družba din 87.291,30, podpore šolam za knjige, učila, božičnice 284.948 din, za posestvo v Zg. Sv. Kungoti (šolski vrt) din 6726,25 itd. — V proračunu za leto 1941. pa med drugim še sledeče: za slovensko šolstvo in prosveto je namenila Družba 150.000 din, 300.000 dinarjev za podpore obmejnim šolam za knjige, šolske odre, učila, in božičnice, za novo šolsko poslopje pa 150.000 din.

Svoje delo more CMD vršiti s pravo koristjo le zato, ker posveča po svojih članih vedno največjo pažnjo potrebam naroda na vseh kulturnih območjih. Tako zasledimo v njenem letošnjem koledarju nad vse zanimive članke o gospodarski, socialni, kulturni in narodnostni sliki šolske in upravne občine Stari log, o ljudskih šolah na Kočevskem, prikazujoč njih neuporabnost in tesnost, o narodopisnem položaju Dravske doline, o Rabskih Slovencih itd., dovolj hvaležnega gradiva, še več koristnega dela. Ker CMD sama ne more obseči vsega dela ne fizično, še manj z gmotne strani, opozarja s takimi članki odločujoče činitelje na najbolj boleče rane našega narodnega telesa.

Družba hoče tudi v bodoče ostati zvesta svojim ciljem, predvsem hoče pomagati pri stremljenju po ugodni rešitvi šolskega vprašanja. Naš tovariš Fran Skulj, družbeni pisarniški tajnik, razvija v posebnem članku v letošnjem koledarju zanimiv načrt o nekaki petletki za narodnoobrambno delo s posebnim ozirom na severno mejo, Prekmurje in Kočevsko. Tod je polno šol, ki nam niso v ponos; lačna mladina brez knjig, učil, obleke in obutve. Po njegovem načrtu naj bi občine večjih mest sklenile sezidati ob severni meji in Prekmurju šolske stavbe, manjše pa po močeh prispevale Družbi za tiste kraje, ki so najbolj potrebni pomoči. Banovina naj bi v petih letih preskrbela za čim večji gospodarski dvig obmejnih krajev, da bi zavladala med ljudstvom zadovoljnost, ki vzbuja med ljudstvom iskreno ljubezen do naroda in države. V tej narodnoobrambni petletki bi se na ta način z združenimi močmi dovršilo ogromno delo v korist in varnost našega narodnega obstoja.

Ves slovenski narod naj zato podpre delo naše največje narodnoobrambne organizacije z večjimi ali manjšimi darovi, da bo mogla izvršiti vse začrtane si cilje in naloge.

V. R.

Milica Stupan:

Šolske kuhinje

(Dalje.)

5. Goveja juha z rezanci ali fidelini.

Za 50 oseb potrebujemo:

3 kg govedine po din 12,—	din	36,—
3 kg rezancev ali fidelinov po din 13,—	„	39,—
¼ kg soli po din 1,50	„	0,40
korenje, petršilj, čebula, lovor	„	2,—
	din	**77,40**

77,40 din : 50 = **1,54 din**

Krožnik te goveje juhe, ki sicer ni tako gosta, kakor so ostalie jedilniki, »da bi žlica v njej stala«, a je vendar čisto dovolj gosta, stane torej 1,54 din, ker je sedaj meso tako drago in testenine tudi. Lahko pa tudi ta jedilnik še pocenimo, če vzamemo še manj mesa, a zato več kosti, ki dajo dobro juho. Vzamemo lahko najcenejše, bolj mastno meso; ker pride meso v juho sesekljano, kakovost mesa nima tako velike vloge, saj je juha glavno.

Tovarniški rezanci in fidelini so najboljši tisti, ki so precej tanki, ker ti se najbolj nakuhajo. Zato je najbolje, če vzamemo rezance in fideline s premerom 1 mm. — Če pa ima šolska kuhinja ceneno moko na razpolago, ki bi jo radi porabili za vložek za juho, je najbolje, če napravi kuharica s potrebnimi jajci (na 8 do 10 oseb eno jajce) in nekaj žlic vode močnik in ga vkuha v juho. Domači rezanci ali ribana kaša je sicer boljša, a je s pripravljanjem za toliko oseb preveč dela. Dober, hitro napravljen vložek za govejo juho so tudi mali vodni cmoki, ki so za silo dobri tudi brez jajc.

Priprava: Meso in kosti operemo, pristavimo v mrzli vodi v velikem loncu in pustimo zavreti. Dodamo osnaženo korenje, peteršilj in zeleno, 5 do 6 lovorjevih lističev in rezine ene čebule, ki smo jih opražili na štedilnikovi plošči. Juha naj počasi pokrita vre, dokler ni meso mehko. Tedaj precedimo juho v veliko skledo, čisto pa zlijemo nazaj v lonec. Meso sesekljamo v mesoreznici (strojčku za faširanje), prav tako sesekljamo tudi rumene korenčke, ki dajo potem okus in lepo barvo. — Rezance ali fideline poparimo z vrelo vodo in pustimo nekaj minut stati, nato jih precedimo skozi gosto sito in vkuhamo v juho, v katero smo že prej dali soli. Končno dodamo še sesekljano meso in korenčke in dolijemo potrebno količino vrele vode.

6. Goveja juha z rižem.

Vse drugo je isto kakor prej, samo namesto rezancev ali fidelinov vzamemo riž. Ker je danes riž tako drag, zadostuje 2 ½ kg riža, zlasti še, ker se riž itak nekoliko bolj nakuha kakor testenine. Priprava je ravno taka kakor prej, samo da riža ne poparimo, ampak ga samo operemo. Zlasti pri riževi juhi je dobro, če damo veliko rumenega korenčka, ki potem, ko je sesekljan, lepo povzdigne barvo juhe.

7. Goveja juha z ječmenčkom.

Meso in vse drugo vzamemo v isti množini kakor pri goveji juhi z rezanci, samo da vkuhamo namesto rezancev ali riža ječmenček št. 000, ki je najbolj droben in se najbolj nakuha, še nekoliko bolj kakor riž, tako da tudi tega zadostuje 2 ½ kilograma. Ker stane kilogram 13 din, stane torej obrok goveje juhe z ječmenčkom din 1,21. Če vzamemo debelejši ječmenček, shajamo še ceneje, a za govejo juho je pač najboljši droben ječmenček. — Ječmenček enako kakor riž operemo in vkuhamo naravnost v juho.

8. Fižolova juha z makaroni.

Za 50 oseb potrebujemo:

5 kg fižola po din 5,—	din	25,—
2 kg makaronov po din 12,—	„	24,—
¼ kg masti po din 25,—	„	6,25
¼ kg moke 00g po din 9,—	„	2,25
¼ kg soli po din 1,50	„	0,40
¼ kg čebule po din 2,—	„	0,50
½ litra kisa po din 3,—	„	1,50
česen, lovor, paprika, timijan	„	2,—
	din	**61,90**

61,90 din : 50 = **1,23 din**

Krožnik te jedi stane torej za posameznika din 1,23.

Priprava: Fižol, ki smo ga namočili čez noč, damo v vrelo vodo in ga pustimo zavreti, nato odlijemo to prvo vodo in dolijemo spet vrele. Sedaj dodamo česen, lovor, žličko paprike in timijan in pustimo vreti, dokler ni fižol mehek. Medtem damo makarone (lahko so tudi polžki ali špageti) v kozico, polijemo z vrelo vodo, pustimo nekaj minut pokrite stati in potem odcedimo to vodo. Ko je fižol že napol mehek, ga vsujemo z vodo vred v veliki lonec, dolijemo potrebno vodo, vkuhamo makarne, solimo in pustimo vreti, da je vse mehko. Medtem razbelimo mast in zarumenimo čebulo, potresemo z moko in napravimo svetlo prežganje ter dodamo jedi. Končno še okisamo. Če je kis slab, ga bo treba več nego pol litra.

9. Fižolova juha s krompirjem.

Napravimo jo kakor prejšnjo, samo namesto 2 kg testenin vzamemo 6 kg krompirja. Krožnik te jedi stane potem samo 93 par in je to eden najcenejših jedilnikov.

10. Krompirjev golaž s testeninami.

Za 50 oseb potrebujemo:

16 kg krompirja po din 1,50	din	24,—
2 kg testenin po din 12,—	„	24,—
¼ kg masti po din 25,—	„	6,25
¼ kg moke 00g po din 9,—	„	2,25
½ kg čebule po din 2,—	„	1,—
¼ kg soli po din 1,50	„	0,40
paprika, česen, lovor, majaron	„	2,—
	din	**59,50**

59,90 din : 50 = **1,19 din**

Krožnik krompirjevega golaža s testeninami stane torej din 1,19. Če bi vzeli sam krompir, bi bil golaž premalo izdaten. Zato dodamo testenine, bodisi makarone, špagete, polžke ali pa široke rezance. Testenine dvignejo okus jedi in jo napravijo bolj tečno.

Priprava: Krompir olupimo, narežemo na krhlje, pristavimo v velikem loncu, solimo, dodamo česen, majaron in lovorovo listje in pustimo vreti, dokler ni mehek. Testenine poparimo z vrelo vodo, pustimo dve minuti stati in odlijemo vodo. Dolijemo spet vrelo vodo in pustimo v njej vreti testenine do mehkega. Ko so kuhane, jih z vodo vred vlijemo v veliki lonec h krompirju. Čebulo opražimo na masti svetlorumeno, posujemo z moko, jo pustimo zarumeneti, vržemo v veliki lonec in dodamo še papriko.

11. Ričet.

Za 50 oseb potrebujemo:

2 kg ječmenčka št. 7 po din 9,50	din	19,—
2 kg fižola po din 5,—	„	10,—
10 kg krompirja po din 1,50	„	15,—
½ kg prekajene svinjine po din 18	„	9,—
¼ kg soli po din 1,50	„	0,40
čebula, česen, lovor, majaron	„	1,50
kis, poper, paprika	„	1,—
	din	**55,90**

55,90 din : 50 = **1,11 din**

Krožnik tega ričeta, ki je zelo okusen in tečen, stane torej din 1,11. Masti ne dodamo, ker vzamemo ½ kg mastne prekajene svinjine ali pa slanine. Najcenejša je glavina brez kosti in noge. V mestih dobimo lahko včasih kje mastne odrezke od šunke, svinjsko kožico itd., kar je vse zelo dobro za ričet.

Odprta noč in dan so groba vrata . . .

Ob smrti nekega našega tovariša je zapisal nekdo med drugim v posmrtnico tudi sledeče: »Pred nami so še dnevi trde, morda najtrše borbe. Naše vrste se redčijo in prav v tem je tragika naše usode, da nam neizprosna smrt pobira najboljše in najhrabrejše. Drug za drugim padajo ravno tisti, ki bi nam s svojimi dragocenimi skušnjami najlaže in na najbolj izdaten način pomagali. Zapuščajo nas veterani učiteljskega stanu, ki so svojo mladost in svoje zdravje žrtvovali za interese nas vseh. Padajo tisti, ki so se borili na stanovskem in narodnostnem bojišču. Morda hoče usoda s tem svarilno pokazati, kako življenjsko izčrpavajoč je poklic in delo učitelja vzgojitelja.« Te besede veljajo skoraj za vse tiste naše tovariše in tovarišice, ki so od lanskih Vseh svetih legli v grob.

Prvo posmrtnico smo napisali tovarišici Serafini Kovač, bivši učiteljici, soprogi višjega revidenta drž. železnice in tesni prijateljici Zofke Kvedrove. Dr. Anton Debeljak je ob njeni smrti zapisal, da bi kazalo pogledati v njeni ostalini — pokojnica je imela pisateljski dar —, ali ni morda še kaj slovstvene zanimive korespodence, vredne tiskarskega črnila.

V visoki starosti 74 let je preminul takoj za njo tovariš Dragotin Česnik, borec, trd ko kraška skala, na kateri se je rodil. Tovariš Česnik je učitelj iz pretekle starejše dobe, ko se je bilo treba boriti za vsak najmanjši napredek šole in pouka a tem bolj za učiteljske pravice. Zanimal se je pa tudi za delo v svoji stanovski organizaciji, v kateri je bil več let tajnik, ter za delo pri raznih prosvetnih in gospodarskih ustanovah, nekaj let je celo županoval. Trda pest avstrijske oblasti ga je za njegovo delo začela preganjati, a on ni odnehal. Kot kraški kamen trd se je uprl in — zmagal. Po vojni se je preselil v Jugoslavijo, kjer je umrl.

Skoraj enake starosti je preminul v Celju učitelj veteran, tovariš Kranjc Franjo. V njegovi dobi se je vodila v Celju ogorčena borba proti navalu tujstva in mladini je bilo treba vcepljati narodno zavest. Blagor otrokom, ki jim je on odpiral pot k znanju, kajti bil je dober učitelj, slikar, risar, botanik in zgodovinar; bil je popotnik, ki se je razgledal skoraj po vsej Evropi. Bil je širokopotezen društven delavec, pripravljen oprijeti za vsako delo. V največje zadoščenje mu je bilo, da je lahko kot član krajevnega šolskega odbora sodeloval pri dograditvi nove deške okoliške šole v Celju. Plemenit in značajen tovariš bo v zgodovini učiteljskega stanu, šolstva in mesta Celja ohranjen v najčastnejšem in najčistejšem spominu.

Sredi najlepše moške dobe, poln idealov in načrtov, a z izgubljeno vero v pravico je legel v grob na kozjanskem pokopališču moj sošolec, tovariš Viljem Zehrer. Na osamljenih šolah v zapuščenih hribovskih krajih je vzgajal mladino k vsemu plemenitemu, kjer je pa le bilo treba, je s svojo visoko razvito stanovsko zavestjo neustrašeno branil pravice in upravičene zahteve našega stanu in za zboljšanje šole. Njegovo neumorno delo za odpomoč bedni mladini mu je rahljalo njegovo že itak šibko zdravje. Ko je začela kal neusmiljene bolezni razjedati vidno njegovo telo, je zaman prosil za drugo službeno mesto, ~~kjer bi lahko ozdravel~~... Družina je izgubila dobrega očeta, mladina vzornega učitelja, a učitelji zvestega tovariša...

Naša severna meja je zgubila v tem letu tri obmejne delavce in borce: Slavko Burkovo, Franca Cvetka in Vekoslava Froma.

Prva je legla v zemljo na ljubljanskem pokopališču, ko bi morala stopiti v pokoj. Tovarišica Slavka Burnikova, upraviteljica pomožne šole v Mariboru in rojena v Idriji, ~~je okusila trnjevo pot izgnanca z zasedene slovenske zemlje~~. Dobra in plemenita žena je poleg svojega težkega dela s slabo nadarjenimi otroki imela toliko časa, da je pomagala utrjevati nacionalnost ob severni meji z delom pri CMD in drugih narodnih društvih, v katerih je zavzemala vedno vodilna mesta. Zato je z njeno smrtjo nastala občutna vrzel.

Tovariš France Cvetko, sin kmetskih staršev iz Prlekije, ni nikdar zatajil svojega rodu. Prijel je rad za vsako kmetsko delo, ki ga je visoko cenil, in najsrečnejši je bil med kmeti vaščani. Bil je pravi narodni kmetski učitelj — vzgojitelj, mož izrednih talentov, idealov in odločnosti, ki je kot šolski nadzornik gradil in urejeval slovensko šolstvo v Prekmurju, kot zaveden član svoje stanovske organizacije boril se za pravice, kot društven delavec pa čuval mejnike naše svete zemlje.

Po dveh tednih mu je sledil njegov prijatelj od mladih nog, tovariš Vekoslav From, obmejni rojak, ki ni poznal počitka pri nesebičnem delu za deco in narod. V našem šolstvu je zaslovel kot praktičen in sodoben pedagog po svojih ročnih čitalnih in računskih stavnicah. Pri tem delu ni iskal bogastva in časti, naletel je celo na nerazumevanje. Zato moramo njegovo pristno slovensko učilo propagirati vsepovsod, njegovo duševno dediščino pa nadaljevati, ker je tako bogata in zato prepotrebna v službi za bodočnost našega naroda in zemlje, ki jo je pokojnik tako ljubil.

Prvi zimski dnevi so vzeli 70 let starega tovariša Jože Terčaka, veterana našega stanu. Njemu so bile posvečene vrstice v začetku današnjega članka. Tovariš Terčak je hodil po svoji poti naravnost čez vse avstrijske ovire in preko vseh viharjev tedanje politične dobe. V težkih časih je našel močno oporo v ljubezni do lepe Savinjske doline. Tovarišu Kocbeku je vneto pomagal, odkrivati njeno lepoto, da je lepa dolina zaslovela širom sveta. Svoji stanovski organizaciji, ki ji je bil vdan z dušom in telesom, je pomagal v težkih borbah. Nekaj let je vodil kot predsednik gornjegrajsko sresko društvo. — Neozdravljiva bolezen ga je malo let po upokojitvi pokopala. Padel je kakor hrast...

Mesca februarja letošnjega leta je zemlja sprejela zopet pravo učiteljsko grčo, tovariša Frana Trošta, starega 83 let. 46 let je služil vneto na različne načine svojemu narodu. Bil je šolnik, velik vrtnar in sadjar; izdelovalec učil in risar zemljevidov za osnovne šole ter načrtov vzornih šolskih vrtov; goreč ljubitelj glasbe in petja ter priznan glasbenik, po katerem so podedovali vsi njegovi sinovi in hčerke muzikalni talent. Prizadeval si je tudi za napredek šole in učiteljskih pravic v tedanjih, še ne prelepih in še manj ugodnih časih za učiteljstvo. Tovariš Fran Trošt je bil narodni učitelj v pravem pomenu besede, zato bo njegovo ime živelo, dokler bo živel naš rod.

Istega mesca je bila pokopana na ljubljanskem pokopališču tovarišica Albina Šarkova, zavedna stanovska tovarišica, pevka pri Glasbeni Mateci. Mnoga priznanja šolskih oblasti so dokaz, da je bilo njeno delovanje upoštevano. Pokojna tovarišica se je vozila na svoje prvo mesto v Šmarjeto na Dolenjskem še s pošto, ker ni bilo še dolenjske železnice. Sonca je v življenju uživala malo, tem bolj bo zato ohranjen njen spomin.

S tovarišem Francem Juvancem, šolskim upraviteljem v pokoju, je izgubilo slovensko učiteljstvo borca izrednih odlik, ki je ostal neupogljiv, pa če je pihala nad zavednim učiteljstvom še tako strupena sapa. S šegavostjo in dovtipostjo je prebil vse viharje, stanu ostal zvest do konca, do prihoda pomladi...

Na trnjevi življenjski poti učiteljice matere je oslabela aprila v Mariboru zgledna učiteljica in blaga, skrbna mamica, tovarišica Franja Čonč. Štiri njene hčerke so se posve-